

2010
**Koaderno
sindikalak**
Abarrekoak

Euskal gizarte segurantzaren sistemaren alde

Prestakuntza

Euskal gizarte segurantz
sistemaren alde

lagundu du prestakuntza sindikalerako txosten hau finantziatzen.

Aurkibidea

1. Aurrekariak5

1.1. Toledoko ituna eta horren osteko erreformak.....6

1.2. Pentsio publikoen aurkako eraso berria.....7

2. 2. Pertsona pentsiodunen egoera Euskal Herrian9

3. Euskal Herrian bideragarria da gizarte segurantzaren sistema propioa11

3.1. Euskal gizarte segurantzaren sistemaren ezaugarriak.....11

3.2. Euskal gizarte segurantzaren sistemak behar dituen oinarriak.....11

Koaderno sindikalak
Abarrekoak

1. Aurrekariak

Ongizatearen Estatuaren sorrera konpromiso historiko, sozial eta politiko baten emaitza da. Haren ezaugarrietako bat da babes sozialeko sistema finkatzen duela, osasun-, hezkuntza- eta etxebizitza-sistema publikoak garatzearen bidez, lan-merkatutik kanpo geratutako sektoreak atenditzearen bidez eta pentsio-sistemaren bidez.

70eko eta 90eko hamarkadetan, pentsio-sistema publikoek neoliberalismoaren erasoaren pairatu zuten; izan ere, boterea hartu ondoren, neoliberalismoaren asmoa zen ahalik eta gehien murriztea Keynesianismotik bereganatutako Ongizatearen Estatuaren, politika ekonomikoaren erregulazio publikoak murrizteaz batera.

Urte horietan, gobernuak besoa zabalik hartu zituzten globalizazioaren tesiak, ondasunak birbanatzeko politikak baztertu zituzten, eta hainbat enpresa eta zerbitzu finantza-kapitalaren eskuetan jarri zituzten; halaber, zerga sistemen progresibitatea hautsi zuten, lanari buruzko legeak erreformatu zituzten-patronalari botere handiagoa emateko-, eta lan-merkatua arautu zuten, langileak esplotatzeko teknikak bultzatzeko, prekarietatea handitzearen bidez eta lan- eta gizarte-eskubideak murriztearen bitartez.

Espainiar Estatuaren kasuan, politika keynesiarren garapena berandu etorri zen, Ongizatearen Estatuaren garapena bezala. Beraren bilakaera ez da inoiz iritsi EBko parametroetara, eta, hortaz, finkapena eta erreforma elkarki lotuta egon dira hasieraz geroztik. Gastuaren eta BPGaren arteko erlazioari dagokionez, Europako gainerako herriekin zegoen diferentziari eutsi zaio, eta azken urteotan gora ere egin du. Espainiar Estatuak BPGaren % 9 bideratzen du pentsioak ordaintzera; Europak, berriz, BPGaren % 14 bideratzen du, batez beste.

Hala, banaketako pentsio-sistema bat dugu, non etorkizuneko pentsioak soldataren zati batetik hartzen diren¹. Hau da, pentsio-sistema programa publiko bat da, errenta-iturri bat eskaintzen duena (zirkunstantzia batzuen eraginez pertsonak errenta horiek ezin eskuratu ditzakeenerako); eta horren onurak lortzeko, aldizkako ordainketa batzuk egin behar izaten dira, hots, kotizazioak. Soldataren zati hori Gizarte Segurantzaren Kutxa Bakarrean sartzen da, eta superabita Erreserba Funtsean sartzen da. Funtse hori oso preziatua da, eta, beraz, finantza-kapitalaren erasoaren mende dago, zeren kapital horrek interes handia baitu aurrezki hori zuzenean kudeatzeko, pentsio-sistema pribatizatuz.

Alde horretatik, eraso hori gauzatzeko eta krisi ekonomikoaren testuinguru honetan are gehiago gogortzeko, sistemaren bideragarritasuna zalantzan jartzen duten hitzaldiak eta adierazpenak entzuten ditugu egu-

¹ Jardunean dauden langileek kotizazioak ordaintzen dituzte orain erretiratu dauden pertsonen pentsioak ordaintzeko. Jardunean dauden pertsona horiek erretiratzen direnean, haien pentsioak ordainduko dira une horretan lanean ari diren pertsonen kotizazioekin.

nero; era horretan, beren aurrezkiak esku pribatueta jartzera bultzatzen dituzte langileak, pentsio-funtsen bitartez. Hau da, kanpaina etengabeak abiatzen dituzte sistema publikoa hondatzeko eta sistema pribatuak errebindikatzeko. Finantza-interesen erasoa etengabea da alde horretan; hona hemen horren adibide batzuk.

Espainiar patronalak panorama penagarria irudikatzen digu; bere esanetan, pentsio-sistema defizit egoeran sartuko da 2010eko amaieran. Eta gauza bera esaten du Espainiako Bankuaren zuzendariak.

Almunia jaunak -Gizarte Gaietako Europar Komisarioa, ministro ohia eta PSOeko kidea- hauxe esan du Madrilgo Kongresuaren Toledoko Itunaren Batzordearen aurrean: egin behar dena da lan-bizitza luzatzea, pizgarrien bidez, pentsioen etorkizuna hobetzeko xedez.

Pentsio-sistema publikoen bilakaera aldiro aztertzen duen Espainiar Batzorde parlamentarioak atera duen konklusioa da *“erreforma sakonak onartuko direla”*.

Hala eta guztiz ere, 2009ko lehenengo hiru hilabeteetan, Gizarte Segurantzak 8.249,24 milioi euroko superabita lortu du, langabeziaren igoera gorabehera, nahiz eta superabit hori 2008ko garai berekoa baino % 24 txikiagoa izan. Baina superabita da, azken batean.

Sarrerak 31.008 milioi €

Gastuak 22.758 milioi €

Eta Espainiar Gobernuak Lan Ministroak berak esan du urte hau % 0,5eko superabitez amaituko dela. Beraz, sektore ekonomiko interesatuenen aurreikuspen negatiboetatik urrun.

Kontuan hartu behar da, horri dagokionez, erreserba-funtsaren erabilerak baldintza bat bete behar duela, hots, bakarrik erabil daitekeela Gizarte Segurantzak defizita hiru seihilekotan jarraian izanez gero.

1.1. Toledoko ituna eta horren osteko erreformak

Printzipioz ezin zenez (ez ziren ausartu) sistema osorik pribatizatu, erabakia izan zen estrategia hori urratsez urrats garatzea, Toledoko Itunarekin hasita.

15 urte igaro dira Toledoko Itunak² murriztu zituenetik, lehenengo aldiz, langileklasearen eskubide orokorrak, hots, aurreko urteetako borroken bidez langileek lortutako eskubideak. Harrezkero, erreforma batzuk egin dira, eta horiek guztiek prekaritatea eta pobrezia ekarri dituzte, pentsioak eskuratzeko baldintzak gogortzeaz batera.

Nahiz eta Itunaren testuak –modu orokorrean izan arren- banaketako sistema publikoari eusten dion, kapitalizazio-sistemari uko eginez³, ez du bukatutzat ematen banaketa/kapitalizazio eztabaida, eta atea irekitzen die sistema mistoei.

² 1995an eratuta, pentsio-sisteman etorkizunean egingo ziren erreformen norabidea aztertu eta ezartzen du Itunak. Beraren azterketen ostean, aldaketak egin dira, kasu gehienetan CCOO, UGT eta CEOE patronalaren adostasunarekin, eta legezko neurriez berretsi dira.

³ Pertsona bakoitzak ordaintzen dituen gizarte-kotizazioak errentagarritasuna duen aktibo batean inbertitzen dira; erretiratze adina iristen zaionean, pertsona horrek pentsio bat jasoko du, egindako kotizazioekin eta sortutako interesekin. Kasu honetan, elkartasun-printzipioa desagertu egiten da, zeren pertsona bakoitzak bere erretiroa ordaintzen baitu.

Ate horretatik erreforma batzuk sartu ziren, bata bestearen atzean, eta 2001eko erreforman sistemaren finantziazio-iturriak bereizi ziren, edozein gizarte-babeseke sistema gidatu behar duen elkartasun-printzipioa hautsiz⁴. Alde horretatik, sistema kontributiboa kotizazioen bitartez gauzatzen da eta sistema ez-kontributiboa (pertsonek behartsuenek kobratzen dituzten pentsioak, hots, gutxieneko pentsiora iristeko osagarriak kobratzen dituzten pertsonen pentsioak) aurrekontu publikoen bitartez. Azken batean, joera da kapitalizazio-eredurantz joatea eta banaketa-eredua ezabatzea.

Banaketa-sistemari erasotzen dion pribatizazio-estrategia horren barnean, 2003ko erreformak alderdi demografikoak azpimarratzen ditu, ekonomikoak azpimarratu beharrean, kapitalizazioaren aldekoen argudio nagusia bereganatzeko.

2006ko erreformak ezartzen dituen alderdi batzuek pentsioak eskuratzeko baldintzak gogortzen dituzte eta haien zenbatekoak murriztu, hauxe adierazten baitu:

- Erretiro-adina atzeratzeko borondatea, erretiro partziala oztopatuz (errelebu-kontrata 61 urterekin) eta lan-bizitzaren luzapena sustatuz.
- Uko egiten zaio gastuan egin behar den igoera (zahartze demografikoa) enpresen kontura egiteari, eta, hortaz, soldaten eta enpresamozkinen arteko banaketa aldatu behar da. Atea zabal-zabalik uzten zaio gizarte-kotizazioen murrizketari, eta diru-sarrera txikiagoa erregulatzen da, pentsioen zenbatekoa murriztuz.
- Pentsio kontributiboa eskuratzeko exijitzen den gutxieneko kotizazio-aldia luzatzen da (15 urte).

1.2. Pentsioen aurkako eraso berria

2007an, berebiziko garrantzia hartu zuen pentsio-sistemari buruz Aurrezki Kutxek egin zuten txostenak (David Taguas txostena). Bertan, sistema pribatizatzearen aldeko apustu garbia egiten da. Arrazoi politiko-engatik eta hauteskunde-arrazoiengatik, pribatizazio hori ezin da aldaketa erradikal baten bitartez gauzatu, eta, beraz, poliki-poliki gauzatzera zuzendutako estrategia bat diseinatu zen. Estrategia horrek garrantzi are handiagoa hartzen du oraingo krisi ekonomikoarekin, bankuek beren emaitza-kontuak hobetu behar dituztelako. Horren eraginez, erabilitako leloak hauexek dira:

- **Sistema utsiezina da eta beraren pribatizazioa saihestezina.** Horretarako erabiltzen diren argudioak hauexek dira: pentsiodunen kopuruaren igoera, bizi-itxaropenaren luzapenari lotuta; sistemaren ezgaitasuna sistema finantzatzeko; politika fiskala eta aurrekontu-politika tartean ez sartzea, sistema orekatzeari dagokionez. Gainera, etengabeko kanpainak egiten dira finantza erakundeetatik – Espainiako Bankua, BBVA...-, etorkizuneko pentsioak plan pribatuetan sartzeko.

⁴ Egoera txarragoan dauden pertsonen babesaren bermea, sistemari ekarpena egiten dioten pertsona guztien parte-hartzean oinarritua.

- **Pentsioen zenbatekoa murriztea.** Langileek Pentsio Plan Pribatuez osatu ditzaten gero eta txikiagoak diren zenbateko horiek. Sistema publikoa gutxienekoak bermatzeaz arduratuko da gehienbat, eta gainerakoa esku pribatutik etorriko da. Pentsio-sistemara iristeko baldintzak gogortzea eta lan-bizitza osoaren kalkulua exijitzea (kalkulatuenez, horrek % 30eko murrizketa ekarriko luke). Finantziario-iturrien bereizketan sakontzen jarraitzea.

- **Finantza-irizpideak eranstea erreserba-funtsean.** Burtsako inbertsioei lotutako errentagarritasun-irizpideak aplikatzen hastea erreserba-funtsaren kudeaketan. Burtsan jokatzeko Gizarte Segurantzaren erreserba-funtsaren zenbatekoaren 1/3arekin.

- **Erretiro-adina 70 urteraino luzatzea.** Produktibitatearen igoera kontuan hartu gabe, eta kontuan hartu gabe lan-indarra kapitalaren mesederako kontsumitu eta gastatzen den merkantzia bat dela, ekoizpen-modu kapitalistan, eta -kasu gehienetan- adin fisikoa ez datorrela bat laneko esplotazioak benetan eragindako zahartzearekin.

Baina argudio horiek ez dute kontuan hartzen:

- **Ekonomia kapitalistan hemendik berrogeita hamar urtera gertatuko denari buruzko aurreikuspenak gezur hutsa direla.** Aldagai ekonomiko nagusiei buruzko epe laburreko aurreikuspenak horren froga garbiak dira.

- Zergatik aplikatzen zaie defizit kontzeptua pentsioei eta ez -adibidez- armadari, justiziari, Errege-etxeari...? Hau **lehentasun politikoaren kontua delako.** Biltzen den dirua banatzeko moduari buruzko erabakia erabaki politikoa da.

- Egiten diren kalkuluetan **ez dira sartzen produktibitatearen igoerak.**

- Krisiaren eraginez finantza-sistemak diru publikoa behar izan duenean, eman egin diote. Hala, **diru publikoaren eskualdatze eskandalagarria** ikusi dugu, zeren 150.000 milioi euro inguru bideratu baitira bankaren sektorera.

Ez dutena esaten da:

- **Kapitalizazio-sistemek askoz ere arazo handiagoak izango dituztela etorkizunean,** banaketa-sistemek baino, aseguratutako pertsonen kopuruaren hazkundeari aurre egiteko. Pentsio-funtsak espekulazioaren gorabeheren mende daude, eta ez dute prestazio finkorik bermatzen.

- **Europako herrien artean, banaketa-sistemaren pentsioak ez direla ia inon ere finantzatzen kotizazioen bidez soilik.** Estatuak bere ekarpena egiten du, diru publikoa transferituz, laguntza-pentsioak bermatzeko eta banaketa-sistema publikoaren balizko defizita berdintzeko.

- **Finantziario-iturrien bereizketak gizarte-aseguruen sistema isolatzen duela sistema fiskaletik;** lurralde-jurisdikzio desberdinak sortzen ditu Kutxa Bakarra blindatzeko, autogobernuaren kaltetan.

- **Oraingo kotizazio-ereduak enplegua zigortzen duela eta produktibitatearen igoerak saritzen dituela.**

2. Pertsona pentsiodunen egoera Euskal Herrian

Euskal Herriko pentsio-sistemak erabakiak hartzeko gabezia estruktural larri baten mende daude, hau da, gabezia horrek modu larrian baldintzatzen ditu pentsio-sistemak. Pentsioen alorreko eskumenak Estatuari soilik dagozkie. Lapurdi, Behe Nafarroa eta Zuberoan, Parisen erabakitakoa aplikatzen dute, instituzio propioak ez dutelako. Espainiar Estatuak estatuko kontu bihurtu du Gizarte Segurantzaren Kutxa Bakarreko sistema, eta Nafarroako eta EAEko Gobernuek ez dituzte lehenetsi, beren errebindikazio politiko nagusien artean, eremu soziolaboralari dagozkionak. Azken batean, Toledoko Itunaren moduko tresnetatik ezarri izan diren estrategiak konpartitzen dituzte.

Alde horretatik, euskal instituzioek ez dituztenez irmotasunez errebindikatzen Gizarte Segurantzaren eremuko eskumen osoak, eta Kutxa Bakarraren haustura eskatzen ez dutenez, beren eskumenen baitan dauden gaietan soilik jarduten dute, eta horren eraginez eredu hau sortzen dute:

- Gobernuaren jarduna gutxieneko errentak bermatzera zuzentzen da, aurrekontuen bidetik.
- Sistema osagarri pribatu bat garatzen dute: Pentsio Funtz eta Plan pribatuak.
- Eta, alde horretatik, banaketa-sistematik kapitalizazio-sistemara zuzentzen dira.

Zein dira eredu honen benetako eta zuzeneko ondorioak? Jarraian adieraziko ditugun datu gordin-gordinak⁵.

Euskal Herriko pentsiodunen osoko kopurua 655.746 da (osoko biztanleriaren % 21,64). Hileko batez besteko pentsioaren zenbatekoa 876,24€ dira.

SPL⁶ metodoaren arabera, 303.950 pertsona pentsiodun pobrezia larriko egoeran bizi dira (94.781 pertsona) edo pobrezia erlatiboko egoeran (209.169 pertsona). Hau da, pertsona pentsiodunen ia erdiak pobrezia egoeran bizi dira.

Euskal Herriko lurralde guztietan pentsioengatik kobratzen diren zenbatekoek emakumeek bizi duten diskriminazioa islatzen dute argi eta garbi. Oraindik ere zaintzaile nagusizat hartzen dira, sistemaren barnean inongo sostengurik izan gabe. Horren eraginez, emakumeek probabilitate gutxiago dituzte lan egiteko eskubidea erabiltzeko, eta familia-ardurak dituztenean probabilitate gutxiago dituzte biztanleria aktiboan jarraitzeko

⁵ Ipar Hegoa Fundazioak egindako inkestatik hartutako datuak.

⁶ Beraren arabera, pobrezia erlatiboaren muga 715€/hilean da, eta pobrezia larriarena 431€/hilean.

(lanean edo lana bilatzen). Enpleguaren sorreran dagoen gabeziak, gainera, emakumeak zigortzen ditu bereziki; izan ere, haien langabezia-tasak edo lanaldi partzialeko kontratuen tasak gizonenak baino askoz ere handiagoak dira. Horri ordainsarien diskriminazioa ere gehitu behar zaio, zeren emakumeek gizonek baino % 30 gutxiago kobratzen baitute, batez beste.

Egoera bidegabe horren ondorioz, Hegoaldeko emakumeen batez besteko pentsioa 600-650 eurokoa da. Alarguntza-pentsioen batez bestekoa ez da iristen 600 eurora, eta etxeko lanetan aritzen diren emakumeena ez da heltzen 450 eurora. Horrenbestez, bai lan merkatu arruntean aritu badira eta bai alarguntza-pentsioaren mende badaude, emakumeek miseriazko pentsioak kobratzen dituzte.

Adineko pertsonen % 44,7k dio arazo ekonomikoak dituela bere beharrak asetzeko.

3. Euskal Herrian bideragarria da gizarte segurantzaren sistema propioa

Euskal sistemaren bideragarritasunaren zailtasun nagusia ez da ekonomika, politikoa baizik. Pentsioek konnotazio soziopolitiko garbia dute. Hala, badira funtsezko bi argudio gure sistema ukatzeko; alde batetik, estatua jabetzen da enpresek eta langileok ordaintzen ditugun gizarte-kontribuzioez, eta bere kabuz soilik kudeatzen ditu; bestetik, sortzen ditugun ondasunen erabileraz erabakitze ahalmena ukatzen digu.

Oraingo eztabaidaren terminoetan eta termino ekonomikoetan, euskal pentsioen sistema estatuarena bezain bideragarria da, gutxienez; beraren egonkortasuna bermatzeari begira, euskal langileen pentsioak etorkizunean berma dezaketen neurriak hartzea planteatzen dugu.

3.1. Euskal gizarte segurantzaren sistemaren ezaugarriak

Baina bideragarria edo egingarria ez ezik, pentsioen sistema hori egonkorra ere izan behar da; horregatik, gure proposamena Euskal gizarte segurantzaren sistemaren exijentzian konkretatzen da, ezaugarri hauekin:

- **Integrala izatea.** Pentsio-sistema sistema zabalago baten zati izan behar da, hots, errenten bermerako eta gizarte-babeserako sistema baten zati. Beraz, gure proposamenak finantziario-iturrien baterakuntza hartzen du barne, eta finantziario fiskala lehenesten du finantziario kontributiboaren gainetik.
- **Osoko ahalmena izatea arauen eta finantzen eremuan erabakitzeke.** Gizarte segurantzaren sistema publiko bat sortzea, gizartearen parte-hartzetik eraikia.

3.2. Euskal gizarte segurantzaren sistemak behar dituen oinarriak

Kalitatezko osoko enplegu politika

- Pentsioen bermea kalitatezko enplegutik hasi behar da. Erretiro-pentsioak soldata diferentia diren neurrian, beharrezkoa da **ordainsariak eta enpleguaren egonkortasuna nabarmenki hobetzea**, pertsona guztiek pentsio duina izan dezaten bermatuta beren lan-bizitzaren amaieran.
- Alde horretatik, bereziki beharrezkoa da lanaldia **murrizteko eta banatzeko politikak** sortzea, erretiroa 60 urterekin hartzeko aukera barne sartuta; era horretan, lan-merkatura iristeko zailtasun gehien dituzten kolektiboen jarduera-tasa igo ahal izango litzateke: emakumeak, gazteak, immigranteak eta desgaitasunak dituzten pertsonak, besteak beste.

- **Gizarte-zerbitzu publikoen garapena**, pertsonen bizi-kalitatea hobetzeko eta kalitateko enplegu publikoa sortzeko.

- Laneko bizitza eta bizitza soziala **modu efektiboan uztartzeko** politika errealak, emakumeek soldatapeko lana eskuratzeko, gizonen baldintza eta esku-bide berberekin.

Pentsioetara bideratzen den gastu publikoa nabarmenki igotzea.

- Gaur egun pentsioetara bideratzen den gastua Europako txikienetakoa da, Espainiar Estatuko eta Euskal Herriko BPGa erreferentziatzat hartuta. Izan ere, Europako batez bestekoa baino lau puntu txikiagoa da.

Bidezko zerga politika eta progresiboa

- Ezinbestekoa da **ahaleginak egitea zergen eta aurrekontuen alorrean**; halaber, orain arte gauzatu den babes soziala errotik aldatu behar da, gutxienez Europako batez bestekora iristeko gastu sozialean eta pentsioen gastuan.

- **Iruzur fiskalaren kontra borrokatzeko** politika efektibo bat abiatzea, gaur egun BPGaren % 21 era iristen dela kalkulaten baita; halaber, ahaleginak egin behar dira ezkutuko ekonomia azalera ekartzeko -BPGaren % 25 dela kalkulaten da-, horrek eragozten baitie langileei bai lan duina izatea eta bai erretiro-pentsio nahikoa eskuratzeko.

Gure pentsioak hemen eta orain bermatzea

- **Berme-funts** bat sortzea lehenbailehen. Funts hori sistema kontributiboaren kuoten bidez finantzatu beharko litzateke, edo itun-hitzarmen sisteman eta aurrekontu publikoen sisteman sartu.

- **Gutxieneko errenta** bermatzea, pobreziaren mugaren gainetik. Bai enplegua ezin eskura dezaketen pertsoneri eta bai erretiro-adinean daudenei gutxieneko pentsioa bermatu beharko litzateke, pobreziaren mugatik haratago (1.050 euro).

- **Kalitateko zerbitzu sozialen sare publikoa** garatzea, aurrekontu publikoen bidez ordaindua.

- **Bideragarritasun finantzarioa**. Aldaketa bat exijitzen dugu oraingo fiskalitate ereduari, errenta guztiek zergak ordaindu ditzaten eskala progresibo batean; zuzeneko zergak lehenetsi daitezkeen zeharkakoen gainetik; eta iruzur fiskalarekin bukatzeko, BPGaren % 25 dela kalkulaten baita. Sistemaren bideragarritasuna bermatuta dago baldin eta EAEn eta Nafarroan Europako batez beste aplikatzen den presio fiskal berdina aplikatzen bada, eta are bermatua egongo litzateke iruzur fiskala eta ezkutuko ekonomia azalera ekarriko balira. Horrek behar beste diru-sarrerak emango litzateke Hegoaldeari EBtik bereizten gaituen diferentzia finantzatzeko, hala babes sozialaren alorrean nola gizarte-zerbitzuen eta pentsioen alorrean.

- **Pentsio-funts pribatuei ematen zaizkien laguntza fiskalak ezabatzea.**

Horiek dira planteatzen ditugun errebindikazioak, bideragarriak direla eta bultzada sindikal irmoa behar dutela konbentzitzen. Gure pentsioekin negozioa egin nahi dutenen posizioak ideologikoki apurtzeko eta egoerari buelta eman diezaiokkeen gizarte-mobilizazioa sorrarazteko. Inork ez digu ezer ere oparitu lantokietan, eta ez dute orain ere egingo.